

§ 4

Yttrande över "Snabbare omval och förstärkt skydd för valhemligheten" (SOU 2016:71)

Ks/2016:406 119

Sammanfattning

2015 års vallagsutredning har haft i uppdrag att dels se över hur omval kan genomföras snabbare än i dag, dels överväga hur skyddet för valhemligheten kan förstärkas i samband med röstförfarandet i vallokal. Jönköpings kommun har beretts tillfälle att yttra sig över betänkandet "Snabbare omval och förstärkt skydd för valhemligheten" (SOU 2016:71) daterad oktober 2016 som lämnats av 2015 års vallagsutredning.

Beslutsunderlag

Justitiedepartementets remiss 2016-10-28
Stadskontorets tjänsteskrivelse 2016-12-19
Valnämndens ordförandes beslut 2016-12-19 § 2
Kommunalrådsyttranden enligt nedan

Stadskontorets förslag

Stadskontorets tjänsteskrivelse 2016-12-19 med förslag till kommunstyrelsens beslut:

- Stadskontorets tjänsteskrivelse 2016-12-19 överlämnas till Justitiedepartementet som kommunens yttrande över SOU 2016:71.

Majoritetsrådets förslag

Kommunalrådet Ann-Marie Nilsson (C) tillstyrker stadskontorets förslag.

Oppositionsrådets förslag

Kommunalrådet Ilan De Bassos (S) yttrande 2017-01-02 vari sammanfattningsvis kommunalrådet Ann-Marie Nilssons (C) förslag tillstyrks.

KOMMUNSTYRELSENS BEHANDLING 2017-01-11

Yrkanden

Staffan Eklöf (SD) yrkar bifall till kommunalrådet Ann-Marie Nilssons (C) förslag med följande ändring:

På sidan 4, stycke 2 ska följande mening strykas: ~~Jönköpings kommun vill även framhålla att problematiken som utredningen tar upp med valhemligheten, inte har framstått som ett problem i vår kommun.~~ Meningen ersätts med följande text: Det är viktigt att förstärka valhemligheten, men det bör ske på annat sätt. Om valhemligheten inte är stark finns större incitament för att skambelägga och stigmatisera partier. Det leder till ett polariserat och hårt debattklimat.

Kommunalrådet Ann-Marie Nilsson (C) yrkar bifall till sitt förslag.

Omröstning

Ordföranden ställer proposition på kommunalrådet Ann-Marie Nilssons (C) förslag respektive Staffan Eklöfs (SD) yrkande och finner det förstnämnda förslaget antaget.

Omröstning begärs. Följande propositionsordning godkänns:

Ja-röst för bifall till kommunalrådet Ann-Marie Nilssons (C) förslag.
Nej-röst för bifall till Staffan Eklöfs (SD) yrkande.

Upprop förrättas och röster avges på sätt som anges nedan:

Ledamot	Ja	Nej	Avstår
AnneMarie Grennhag (M)	x		
Ola Helt (M)	x		
Andreas Sturesson (KD)	x		
Margareta Strömberg (KD)	x		
Anna Mårtensson (L)	x		
Magnus Rydh (S)	x		
Mona Forsberg (S)	x		
Krister Johansson (S)	x		
Irada Söderberg (S)	x		
Alf Gustafsson (S)	x		
Anette Höglund (S)	x		
Margareta Sylvan (MP)	x		
Staffan Eklöf (SD)		x	
Carin Berggren (M)	x		
Ann-Marie Nilsson (C)	x		
Summa	14	1	

Kommunstyrelsen har alltså med 14 ja-röster mot 1 nej-röst bifallit kommunalrådet Ann-Marie Nilssons (C) förslag.

Kommunstyrelsens beslut

- Stadskontorets tjänsteskrivelse 2016-12-19 överlämnas till Justitiedepartementet som kommunens yttrande över SOU 2016:71.

Reservation

Staffan Eklöf (SD) reserverar sig mot beslutet till förmån för sitt yrkande.

Beslutet expedieras till:

Justitiedepartementet
Kanslichefen

Kommunstyrelsen

Yttrande över "Snabbare omval och förstärkt skydd för valhemligheten" (SOU 2016:71)

Ks/2016:406 119

Sammanfattning

2015 års vallagsutredning har haft i uppdrag att dels se över hur omval kan genomföras snabbare än i dag och dels att överväga hur skyddet för valhemligheten kan förstärkas i samband med röstförfarandet i vallokal.

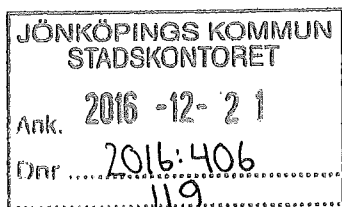
I den allmänna debatten efter omvalen som ägde rum 2011 och 2015 anfördes att det mer framstod som extra val än som omval, bl.a. eftersom valen hölls omkring åtta månader efter ordinarie val och då förutsättningarna för omvalen hade ändrats. Utredningen har haft i uppdrag att undersöka om förfarandet kan förenklas i syfte att omval ska kunna genomföras snabbare än i dag och för att förutsättningarna vid omval ska bli i princip desamma som vid ordinarie val. Den del som rör skyddet för valhemligheten gäller sättet att tillhandahålla valsedlar. Det har framkommit invändningar mot det svenska valsystemet med anledning av att den plats på röstmottagningsstället där valsedlarna finns utlagda inte skyddas mot insyn. Personer i lokalen kan då se vilka valsedlar en väljare tar och därmed ifrågasätts om valhemligheten upprätthålls.

Jönköpings kommun har fått möjlighet att yttra sig över förslaget och valnämnden är positiva till att omval kan äga rum inom 3 månader med tror att det är svårt att genomföra ett omval på kortare tid än så, bl.a. för att kunna garantera säkerheten kring valet. När det gäller valsedlarna i valbåsen så avstyrker nämnden förslaget. Nämnden ser att förslaget är kostnadsrivande och skapar ineffektivitet. Dessutom är ansvarsfrågan kring vem som har ansvaret för tillgången på valsedlar samt nya partiers möjlighet, som inte uppnått 1 % vid något av tidigare val, att delta i valet inte tillräckligt utredd.

Valnämnden ser vidare att förslaget angående hantering av valsedlar medför en betydande ökad risk för överklaganden på grund av ansvarsfrågan och att övergångregler saknas.

Beslutsunderlag

- SOU 2016:71 "Snabbare omval och förstärkt skydd för valhemligheten" daterad oktober 2016.

STADSKONTORET/EGET_FÖRVALTNING/
Besöksadress Rådhusparken 1
/Eget_Besöksadress2/
kommunstyrelse@jonkoping.se

JÖNKÖPINGS
KOMMUN

Ljuset vid Vättern

- Stadskontorets tjänsteskrivelse daterad 2016-12-19.

Förslag till valnämnden

Med yttrande till kommunstyrelsen

- Stadskontorets tjänsteskrivelse 2016-12-19 överlämnas till justitiedepartementet som kommunens yttrande över SOU 2016:71.

Ärende

2015 års vallagsutredning har haft i uppdrag att dels se över hur omval kan genomföras snabbare än i dag och dels att överväga hur skyddet för valhemligheten kan förstärkas i anslutning till röstandet i vallokal.

Snabbare omval

Frågorna som rör snabbare omval har sin bakgrund i diskussionerna kring de omval som hölls åren 2011 och 2015 beträffande valen till landstingsfullmäktige i Västra Götalands län och till kommunfullmäktige i Båstad. I den allmänna debatten efter omvalen anfördes att de mer framstod som extra val än som omval, bl.a. eftersom valen hölls omkring åtta månader efter ordinarie val och då förutsättningarna för omvalen därmed hade ändrats. Exempelvis hade kretsen av röstberättigade förändrats och partier som inte tidigare hade deltagit fick möjlighet att ställa upp i omvalen. Utredningen har därför haft i uppdrag att undersöka om förfarandet kan förenklas i syfte att omval ska kunna genomföras snabbare än i dag och för att förutsättningarna vid omval ska bli i princip desamma som vid ordinarie val. Utredningen har även haft att överväga och lämna förslag till en tidsfrist för genomförande av omval som ska vara så kort som det är praktiskt möjligt.

Ett omval innebär en omfattande process som i stort motsvarar genomförandet av ett ordinarie val. Det beror på att de generella bestämmelserna i vallagen i stor utsträckning blir tillämpliga även vid ett omval. Detta har betydelse för genomförandetiden och för de förutsättningar som blir gällande vid omvalet. Utredningens utgångspunkt är att ett omval ska vara ett omval i egentlig mening, så långt detta är möjligt. Det betyder att förutsättningarna vid ett omval ska vara så lika de som gällde vid det ordinarie valet som möjligt. Ju närmare i tiden det ordinarie valet ett omval kan hållas desto bättre är utsikterna att den utgångspunkten kan upprätthållas. Samtidigt måste ett högt och jämlikt valdeltagande eftersträvas liksom ett säkert genomförande. Ett omval bör därför alltid hållas så snart som det är praktiskt möjligt och lämpligt. För att uppnå en sådan ordning föreslår utredningen vissa förändringar i vallagen i förenklande och effektiviserande syfte.

- Röstlängdsbestämmelserna bör inte ändras.
- Nya partier och kandidater ska inte kunna anmälas till ett omval
- Samma valseklar kan/ska användas
- Utlandsröstkortet skickas till väljarna så snart det är möjligt
- Röstkortet ska vara väljarna till handa senast tio dagar före valdagen

Med ett sådant system följer alltså ett effektivare och smidigare omvalsförfarande. Utredningen föreslår att det i vallagen införs en bestämmelse som innebär att ett omval ska hållas så snart det kan ske och senast inom tre månader efter beslutet om omval.

Vidare ska handläggningen av överklaganden effektiviseras. I syfte att förenkla förfarandet och administrationen i samband med överklagande av ett valresultat föreslår utredningen vissa lagändringar i bestämmelserna som rör bl.a. Valprövningsnämndens handläggning. Förändringarna kan bidra till att ett eventuellt omvalsförfarande går snabbare.

I effektivitetssyfte föreslår utredningen att valresultatet i stället offentliggörs exempelvis genom att publiceras på myndighetens hemsida istället för via PTS. Utredningen föreslår en smidigare och effektivare ordning som innebär att överklagandena ges in till Valprövningsnämnden. Nämnden kan sedan avgöra vilket underlag som behövs för provningen. Den i vallagen uttryckliga rätten att yttra sig över överklagandena, som allmänheten har efter kungörandet, tas också bort.

Förstärkt skydd för valhemligheten

Den del av uppdraget som rör skyddet för valhemligheten gäller sättet att tillhandahålla valsedlar. Det har bl.a. från internationella valövervakares invändningar mot det svenska valsystemet med anledning av att den plats på röstmottagningsstället där valsedlarna finns utlagda inte skyddas mot insyn. Personer i lokalen kan då se vilka valsedlar en väljare tar. Det har därmed ifrågasatts om valhemligheten upprätthålls med ett sådant system. Utredningen har således haft i uppdrag att analysera och ta ställning till hur kraven kan skärpas på sättet att tillhandahålla valsedlar i anslutning till ett röstmottagningsställe.

Valsedlar ska enligt nuvarande ordning tillhandahållas väljarna genom att de läggs ut på en lämplig plats i anslutning till ett röstmottagningsställe. Där kan väljaren förse sig med valsedlar för att sedan bakom en valskärm lägga en valsedel i ett valkuvert. Utredningen har gjort bedömningen att kravet på att val ska vara fria och hemliga i stort är tillgodosett genom nuvarande valsystem.

Det kan dock förbättras. Utredningen anser att den ordning som då bör eftersträvas ska vara så okomplicerad som möjligt och ska göra det enkelt för väljaren att bevara valhemligheten. Utredningen förslår därför att valsedlar ska finnas innanför valskärmen. Utredningen har övervägt andra lösningar som dock ansetts komplicerade, ineffektiva eller alltför kostsamma.

Utredningens förslag innebär att valsedlarna ska tillhandahållas genom att de placeras innanför valskärmarna. Den lösningen ställer krav på andra slags valskärmar än de som används i dag. Exempelvis kan det bli aktuellt med valskärmar som har tre sidor och med utrymme för valsedlar samt med möjlighet att dra för bakom väljaren. Detta är en lösning som är enkel för alla väljare att tillämpa. Väljaren får också vara i fred vid själva valhandlingen och erbjuds därmed ett mycket starkt skydd för valhemligheten. För att säkerställa ordningen i varje valskärm föreslår utredningen en ändring av lagen med att "valsedlar tillhandahålls genom att de genom valnämndens försorg placeras innanför valskärmen". Därutöver gör utredningen bedömningen att systemet kan förbättras ytterligare genom att valnämndernas kontroll över ordningen vid röstmottagningsställena stärks.

Under utredningen har framkommit att en del av kritiken mot systemet härrör från situationer som berott på köbildning vid röstmottagningsställena eller annan ordning. Arbetet vid röstmottagningsställena kan stramas upp. Ytterligare förbättringar kan också göras beträffande information och utbildning i frågor som rör valhemligheten för såväl röstmottagarna som för väljarna.

Synpunkter

Jönköpings kommun är positiv till utredningens förslag gällande omval, men vill framföra att möjligheten till att hålla val inom kortare tid än tre månader, kan komma att riskera kvalitén och säkerheten på genomförandet av valet, med risk för ytterligare omval som följd. Det är en stor apparat för kommunerna att anordna ett val och det krävs några månaders förberedelser för att hantera situationen på ett tillfredställande sätt.

När det gäller förstärkt skydd för valhemligheten avstyrker Jönköpings kommun förslaget. Vi ser att förslaget för det första är kostnadsdrivande gällande såväl utrustning som bemanningsfrågorna och för det andra ineffektivt för att hantera ett problem som borde kunna hanteras på enklare sätt. Jönköpings kommun vill även framhålla att problematiken som utredningen tar upp med valhemligheten, inte har framstått som ett problem i vår kommun.

Att köpa in nya valskärmar som är otympliga att transportera och hantera kommer att innebära ökade kostnader med flera miljoner kronor för Jönköpings kommun. Därtill kommer ökade kostnader för de drygt 200 nya valförrättare som måste anställas för att kunna garantera att alla valsedlar finns representerade i valbåsen efter varje väljare.

Utredningen har inte analyserat den möjligheten till köbildning som kan uppstå när väljaren inte tar med sig några valsedlar in i båset utan gör hela sitt val i båset. Redan idag vet vi att väljare kan ta god tid på sig bakom skärmarna och därför ser vi att förslaget kommer innebära att väljarna kommer att ta ytterligare tid på sig i valprocessen. I Jönköpings kommun fanns det vid 2014 års val 19 kommunvalsedlar + två för ej representerat parti samt 11 landstingsvalsedlar + 2 från ej representerat parti och 8 riksdagsvalsedlar + ett antal valsedlar från mindre partier som ej var representerade. Till detta kommer 24 partimarkerade valsedlar och tre blanka. Det innebär minst 65 valsedlar exklusive de mindre partierna som utredningen inte tar upp. Det innebär att det blir upp emot 75-90 valsedlar som ska placeras innanför valskärmarna. Den mängd valsedlar runt väljaren kan leda till en stressande situation som kan leda till felaktiga val och ogiltiga röster som följd. För att inte riskera oroväckande lång köbildning kan ytterligare ett antal valskärmar behöva köpas in och det kan innebära behov av större röstningslokaler som följd.

Om utredningens förslag genomförs anser Jönköpings kommun att statsbidragen också måste öka i motsvarande omfattning, för såväl investeringskostnader som för personalfrågor. För en kommun i Jönköpings storlek handlar det om 3-4 miljoner kronor i ökade kostnader inför allmänna valen 2018.

Det finns områden i utredningen som inte är helt klarlagda, men som kan få stora konsekvenser. Det står det i utredningen och förslag till författningsförändring 8 kap 2§ att kommunerna är ansvariga för placeringen av valsedlar bakom båsen, men det framgår inte varken av utredningen eller författningsförslaget om kommunerna därmed också måste ta ansvar för att valsedlarna kommer till vallokalen och se till att det finns tillräcklig mängd valsedlar samt om kommunen därmed är ansvarig om valsedlar fattas. Idag har inte kommunerna enligt vallagen detta ansvar. Här ser Jönköpings kommun en ökad risk för överklagande eftersom ansva-

ret på kommunen ökar, med ökad risk för omval som följd. Speciellt eftersom alla partier som ska delta i valet har rätt att ha sina valsedlar i alla valskärmar. Utredningen tar inte heller upp traditionen med att ha valsedelsutdelare från olika partier strax utanför vallokalen. Denna tradition borde med tanke på uppdraget om förstärkt skydd för valhemligheten också tagits upp i utredningen.

Jönköpings kommun anser att det finns bättre möjligheter att skydda valhemligheten på genom information och utbildning för både väljare och valförrättare, eventuellt placera skärmväggar vid valsedlarna.

Att de nya bestämmelserna föreslås träda i kraft den 1 januari 2018 och tillämpas första gången inför och vid ordinarie val till riksdagen, landstingsfullmäktige och kommunfullmäktige år 2018 är lämpligt när det gäller omvalsdelen, men svår att genomföra i den del som handlar om förstärkt skydd för valhemligheten, speciellt när övergångsregler saknas. Även om upphandlingen kan hanteras inom ett år innebär inte det att leverantörerna av de nya valskärmarna kan leverera valskärmar till valdagen och därmed finns en risk för att valet överklagas.

Tillämpning av barnkonventionen

Ärendet bedöms inte beröra barn i enlighet med FN:s konvention om barnets rättigheter.

Carl-Johan Korsås
Stadsdirektör

Malena Tovesson
Kanslichef